

Світове господарство і міжнародні економічні відносини

УДК 338.43:327.74

DOI <https://doi.org/10.5281/zenodo.15265044>

Європейські інструменти підтримки бізнесу: програми розвитку, партнерські платформи та інституційний супровід¹

Омельяненко Віталій Анатолійович

д-р. екон. наук, проф., професор кафедри бізнес-економіки та
адміністрування, Сумський державний педагогічний університет
імені А.С. Макаренка, вул. Роменська 87, Суми, 40002, Україна;
старший науковий співробітник, Інститут економіки промисловості НАН
України, вул. Марії Капніст, 2, Київ, Україна, email: omvitaliy@gmail.com,

ORCID iD: <https://orcid.org/0000-0003-0713-1444>,

Scopus Author ID: 56624321000, Researcher ID: Q-6358-2016

Коблянська Інна Ігорівна

к.е.н., доцент, доцент кафедри економіки, підприємництва та бізнес-
адміністрування, Сумський державний університет, вул. Харківська 116,
Суми, 40007, Україна, email: i.koblianska@biem.sumdu.edu.ua,

ORCID iD: <https://orcid.org/0000-0002-7844-9786>,

Scopus Author ID: 56786429700, Researcher ID: M-8082-2016

Прийнято: 10.04.2025| Оpubліковано: 21.04.2025

¹ Дослідження виконане в рамках виконання проєкту Кафедра Жана Моне «Зміцнення лідерства та спроможності ЄС у сфері науки та інновацій» (101175767—EU_STRENGTHS—ERASMUS-JMO-2024-HEI-TCH-RSCH) 2024-2027. Проєкт фінансується Європейським Союзом. Висловлені думки та погляди є лише особистими думками авторів і не обов'язково відображають позицію Європейського Союзу чи Виконавчого агентства з освіти та культури ЄС (EACEA). Європейський Союз та EACEA не несуть відповідальності за ці погляди.

ЗДОБУТКИ ЕКОНОМІКИ: ПЕРСПЕКТИВИ ТА ІННОВАЦІЇ

***Анотація.** ЄС пропонує українському бізнесу широкий набір можливостей (гранти на розвиток, участь у програмах підтримки інновацій, консультаційна допомога, залучення до освітніх та нетворкінгових ініціатив тощо). Паралельно з цим має розвиватися інституційна співпраця: бізнес має об'єднуватися з місцевою владою, торговими палатами, профільними асоціаціями та європейськими фондами для реалізації більш масштабних ініціатив, зокрема на рівні регіонів.*

Метою статті є систематизація можливостей, які пропонує ЄС для розвитку українського бізнесу, визначення особливостей основних інструментів підтримки, практик інноваційної інтеграції в європейський ринок, а також формування інституційного супроводу трансформації підприємницького середовища з метою використання можливостей ЄС.

Узагальнено обсяги підтримки для українського бізнесу за основними програмами ЄС у 2022-2025 рр. Визначено, що інструменти підтримки бізнесу від ЄС охоплюють широкий спектр напрямів, забезпечуючи комплексну інституційну та фінансову допомогу підприємцям. Огляд програм та інструментів свідчить про те, що сучасні інтеграційні процеси між Україною та ЄС відкривають широкі можливості для вітчизняного бізнесу у сферах фінансування, цифровізації, інновацій, експорту та регіонального розвитку. Обґрунтовано, що повноцінна реалізація цих можливостей потребує ефективного інституційного забезпечення, що охоплює як органи державної влади, так і недержавні структури, міжнародні програми, фінансові організації та партнерські мережі. Визначено рівень використання українським бізнесом можливостей ЄС та вказано основні бар'єри цих процесів. Висвітлено основні інструменти ЄС для підтримки бізнесу та деталізує бар'єри для участі українських підприємців, потенційні переваги залучення до програм, рекомендовані дії для подолання викликів і ключових відповідальних суб'єктів.

ЗДОБУТКИ ЕКОНОМІКИ: ПЕРСПЕКТИВИ ТА ІННОВАЦІЇ

Розглянуто кейс інструменту European Enterprise Network (EEN), визначено цільові групи його користувачів та запропоновано комплекс відповідних інституцій, що забезпечують ефективне використання можливостей EEN.

Ключові слова: *інституційний супровід, бізнес, програми ЄС, допомога, бар'єри, інститути.*

European business support instruments: development programs, partnership platforms and institutional support ²

Omelyanenko Vitaliy Anatoliyovych

DrSc. (Economics), Professor, Professor of Business Economics and Administration

Department, Sumy State Pedagogical University named after A.S. Makarenko,

72 Romenska Str., Sumy, 40002, Ukraine;

Research Fellow, Institute of Industrial Economics of the National Academy of

Sciences of Ukraine, 2 Marii Kapnist Str., Kyiv, Ukraine,

email: omvitaliy@gmail.com, ORCID iD: <https://orcid.org/0000-0003-0713-1444>,

Scopus Author ID: 56624321000, Researcher ID: Q-6358-2016

Koblianska Inna Ihorivna

PhD. (Economics), Associate Professor of Economics, Entrepreneurship, and
Business Administration Department, Sumy State University, 116 Kharkivska str.,

Sumy, 40007, Ukraine, email: i.koblianska@biem.sumdu.edu.ua,

ORCID iD: <https://orcid.org/0000-0002-7844-9786>,

Scopus Author ID: 56786429700, Researcher ID: M-8082-2016

² Research conducted within the project Jean Monnet Chair «Strengthening EU Leadership and Capacity in Science and Innovation» (101175767—EU_STRENGTHS—ERASMUS-JMO-2024-HEI-TCH-RSCH) 2024-2027. Funded by the European Union. Views and opinions expressed are however those of the author(s) only and do not necessarily reflect those of the European Union or the European Education and Culture Executive Agency (EACEA). Neither the European Union nor EACEA can be held responsible for them.

Abstract. *The EU offers Ukrainian business a wide range of opportunities (development grants, participation in innovation support programs, consulting assistance, involvement in educational and networking initiatives, etc.). In parallel, institutional cooperation should develop: business should unite with local authorities, chambers of commerce, specialized associations and European funds to implement larger-scale initiatives, in particular at the regional level.*

The aim of the article is to systematize the opportunities offered by the EU for the development of Ukrainian business, determine the features of the main support instruments, practices of innovative integration into the European market, as well as form institutional support for the transformation of the business environment in order to use the opportunities of the EU.

The volume of support for Ukrainian business under the main EU programs in 2022-2025 is summarized. It is determined that the business support instruments from the EU cover a wide range of areas, providing comprehensive institutional and financial assistance to entrepreneurs.

The review of programs and instruments shows that modern integration processes between Ukraine and the EU open up wide opportunities for domestic business in the areas of financing, digitalization, innovation, export and regional development. It is substantiated that the full implementation of these opportunities requires effective institutional support, covering both state authorities and non-state structures, international programs, financial organizations and partner networks. The level of use of EU opportunities by Ukrainian business is determined and the main barriers to these processes are indicated.

The main EU instruments for business support are highlighted and the barriers to the participation of Ukrainian entrepreneurs, the potential benefits of involvement in programs, recommended actions to overcome challenges and key responsible entities are detailed. The case of the European Enterprise Network (EEN) tool is considered, the target groups of its users are identified and a set of

ЗДОБУТКИ ЕКОНОМІКИ: ПЕРСПЕКТИВИ ТА ІННОВАЦІЇ

relevant institutions is proposed to ensure the effective use of EEN opportunities.

Keywords: *institutional support, business, EU programs, assistance, barriers, institutions.*

Постановка проблеми. Український бізнес наразі перебуває в особливому періоді: з одного боку – це виклики війни, логістичні труднощі, втрата ринків і нестабільне середовище, з іншого – підтримка з боку міжнародної спільноти, зокрема Європейського Союзу (ЄС). Саме ЄС став одним із ключових партнерів, який не лише надає фінансову допомогу державі, а й цілеспрямовано підтримує підприємництво як на рівні окремих проєктів, так і через системні інструменти розвитку. Малий і середній бізнес отримує шанс не просто «втриматися на плаву», а переорієнтуватися, відновити своє зростання, знайти нові ринки, технології та партнерів.

ЄС пропонує українському бізнесу широкий набір можливостей (гранти на розвиток, участь у програмах підтримки інновацій, консультаційна допомога, залучення до освітніх та нетворкінгових ініціатив тощо). Паралельно з цим має розвиватися інституційна співпраця: бізнес має об'єднуватися з місцевою владою, торговими палатами, профільними асоціаціями та європейськими фондами для реалізації більш масштабних ініціатив, зокрема на рівні регіонів.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. ЄС відіграє ключову роль у підтримці малого та середнього бізнесу в Україні, зокрема через діяльність таких інституцій, як Європейський банк реконструкції та розвитку (ЄБРР), Європейський інвестиційний банк (ЄІБ) та Європейський інвестиційний фонд (ЄІФ). У відповідь на кризу ЄС суттєво розширив фінансування підприємницького сектору: зокрема, ЄБРР надав понад 1,7 млрд євро в межах 28 програм, а ЄІБ – 1,2 млрд євро через кредитні лінії та гарантії для МСП. У 2023 році ЄБРР також збільшив свій капітал на 4 млрд євро для подальшого

ЗДОБУТКИ ЕКОНОМІКИ: ПЕРСПЕКТИВИ ТА ІННОВАЦІЇ

розширення підтримки. Варто також відзначити запуск масштабної програми Ukraine Facility, яка відкриє нові можливості для зовнішнього фінансування малого і середнього бізнесу. Загалом, понад 60% програм підтримки ММСП в Україні реалізуються саме за участі фінансових інституцій ЄС, що свідчить про системну та стратегічну роль ЄС в економічному відновленні країни [1].

Бізнес-культура ЄС вирізняється унікальним поєднанням відкритості до міжнародної співпраці, прагненням до інновацій та соціальною відповідальністю. Компанії ЄС активно інтегровані у світову економіку, постійно вдосконалюють свої практики за рахунок впровадження новітніх технологій і дотримання принципів сталого розвитку. Водночас вони демонструють високу етичність у веденні бізнесу, зокрема через захист прав працівників, екологічну свідомість та участь у соціальних ініціативах. Ще однією ключовою рисою є мультикультурність, що виявляється в залученні спеціалістів з різних країн, що збагачує бізнес-середовище ЄС і сприяє інклюзивному розвитку [2; 3].

Огляд джерел засвідчує комплексний підхід до розуміння можливостей для бізнесу в контексті європейської інтеграції. У монографії [4] розкрито інструменти інституційної підтримки інноваційного розвитку та взаємодію між бізнесом, наукою і державою в контексті смарт-спеціалізації. Праця [5] зосереджена на стратегічному формуванні інноваційної політики як елементі національної безпеки, підкреслюючи роль міжнародної співпраці. У монографії [6] проаналізовано кращі практики сталого розвитку бізнесу на місцевому рівні в умовах трансформацій. Стаття [7] присвячена інтелектуалізації кластерної діяльності в креативних індустріях Балтійського регіону, що демонструє ефективність інтеграції бізнесу у міжнародні мережі.

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. Наразі перспективними є дослідження, що спрямовані на систематизацію та порівняльний аналіз наявних інструментів підтримки бізнесу з боку ЄС –

ЗДОБУТКИ ЕКОНОМІКИ: ПЕРСПЕКТИВИ ТА ІННОВАЦІЇ

зокрема фінансових (грантів, кредитних ліній, гарантій), консультативних, освітніх і технологічних. Особливої актуальності набуває необхідність узагальнення досвіду інституційного супроводу участі малого та середнього бізнесу в програмах ЄС, включаючи механізми доступу, адаптації проєктних ідеї до вимог донорів, а також подолання бар'єрів бюрократичного чи фінансового характеру. Крім того, доцільно поглибити дослідження інноваційної інтеграції, тобто включення українських підприємств у європейські інноваційні екосистеми, кластери, платформи й мережі, що відкриває нові можливості для зростання, трансферу технологій та зміцнення конкурентоспроможності.

Метою статті є систематизація можливостей, які пропонує ЄС для розвитку українського бізнесу, визначення особливостей основних інструментів підтримки, практик інноваційної інтеграції в європейський ринок, а також формування інституційного супроводу трансформації підприємницького середовища з метою використання можливостей ЄС.

Виклад основного матеріалу дослідження. Завдяки підтримці ЄС та міжнародних партнерів, 68% українських МСП продовжили працювати під час війни, адаптувались до роботи в умовах релокації та на деокупованих територіях, відновлюють зруйновані партнерства, виходять на ринки ЄС. Повідомляється, що у межах програми EU4Business для комплексної підтримки малого та середнього бізнесу з лютого 2022 р. до грудня 2023 р. надано понад 1100 грантів на загальну суму 5,5 млн євро, а загалом на пряму грантову допомогу ЄС виділив 7 млн євро [8].

В табл. 1 узагальнено обсяги підтримки для українського бізнесу за основними програмами у 2022-2025 рр.

ЗДОБУТКИ ЕКОНОМІКИ: ПЕРСПЕКТИВИ ТА ІННОВАЦІЇ

Таблиця 1

Узагальнена таблиця щодо обсягів підтримки для бізнесу України з боку ЄС та країн-членів з 2022 по 2025 рік

Рік	Програма / Ініціатива	Опис	Країни / Організації	Виділені кошти
2022	EU4Business	Підтримка МСП через гранти на суму € млн для розвитку бізнесу та збереження робочих місць.	ЄС, Німеччина	€ млн
2023	EU4Business	Гранти для МСП, які постраждали від війни: 100 грантів по €10 000.	ЄС, Німеччина	€ млн
2023	EU4Business	Підтримка 30 інноваційних МСП, спрямована на розширення експортних можливостей, гранти до €25 000.	ЄС	€750 000
2023	Єдиний ринок	Програма для покращення доступу до європейських ринків та розвитку підприємництва, бюджет на 7 років.	ЄС	€4,2 млрд
2024	Ukraine Facility	Фінансова підтримка від ЄС для відновлення України, частково спрямована на бізнес: €16,4 млрд виділено на початок 2025 року.	ЄС	€50 млрд
2025	Конкурс пропозицій	Програма для підтримки малого бізнесу України на суму €50 млрд, з акцентом на постраждалі від війни підприємства.	ЄС	€50 млрд
2024	Фінансова допомога від Франції	Гранти для підтримки енергетичного та інфраструктурного секторів, включаючи допомогу малому бізнесу.	Франція	€200 млн
2025	Фонд AFD (Франція)	Програма технічної та фінансової підтримки для бізнесу та інфраструктури України.	Франція	€100 млн
2024	Bpifrance Assurance Export (Франція)	Страховання ризиків для французьких компаній, що інвестують в українські проекти, підтримка експорту.	Франція	(діє з 2024)
2024	Fonds d'Etudes et d'Aide au Secteur Privé (Франція)	Гранти для інноваційних проектів в бізнесі, сума грантів від €100 тис. до €500 тис.	Франція	Залежить від проекту

Джерело: узагальнено авторами на основі []

Наразі в Україні діють 15 двосторонніх проектів ЄС, спрямованих на допомогу бізнесу, із сумарним бюджетом понад 92 млн євро. Окрім того, Україна долучена до ряду пан'європейських програм, що також пропонують

ЗДОБУТКИ ЕКОНОМІКИ: ПЕРСПЕКТИВИ ТА ІННОВАЦІЇ

можливості для бізнесу - Horizon Europe, Creative Europe, Digital Europe, а також Single Market Programme, в межах якої у 2023 році запрацювала ініціатива Ukraine-Ready4EU із сумарним бюджетом 7,5млн євро [8].

Інструменти підтримки бізнесу від ЄС охоплюють широкий спектр напрямів, забезпечуючи комплексну інституційну та фінансову допомогу підприємцям. Основними цілями цих програм є підвищення конкурентоспроможності малих і середніх підприємств (МСП), стимулювання інновацій, цифрової трансформації, сталого розвитку та екологізації бізнесу (табл. 2). Підтримка реалізується через гранти, кредити, гарантії, наставництво, партнерства, консультації та інфраструктурну допомогу. Програми орієнтовані як на високотехнологічні сектори (ІТ, біотехнології, енергетика), так і на традиційні галузі (аграрний сектор, переробка, виробництво), із акцентом на міжнародну співпрацю, доступ до фінансів, розвиток експортного потенціалу та нетворкінг. ЄС забезпечує прозорі та структуровані механізми участі, сприяючи залученню українського бізнесу до європейського ринку та інноваційної екосистеми.

Зокрема, Single Market Programme (SMP) та COSME фокусуються на усуненні бар'єрів для МСП на внутрішньому ринку ЄС, полегшуючи вихід на зовнішні ринки та посилюючи цифрову трансформацію бізнесу. Програма Horizon Europe забезпечує грантове фінансування досліджень і розробок, стимулюючи партнерства між бізнесом і науковими установами в галузях високих технологій, сталого транспорту, медицини, біотехнологій.

Digital Europe Programme спрямована на підтримку цифрової трансформації, розвиток штучного інтелекту, кібербезпеки та цифрових хабів, що відкриває можливості для ІТ-компаній, стартапів і публічних послуг. У свою чергу, InvestEU забезпечує масштабні інвестиції через фінансові інструменти (гарантії, кредити), що підтримують проекти в інфраструктурі, інноваціях і соціальній сфері.

ЗДОБУТКИ ЕКОНОМІКИ: ПЕРСПЕКТИВИ ТА ІННОВАЦІЇ

Таблиця 2

Загальна характеристика інструментів підтримки бізнесу ЄС

Інструмент ЄС / Програма	Мета / Ціль	Пріоритетні галузі бізнесу	Якість підтримки (оцінка)	Тип підтримки
Single Market Programme (SMP)	Посилення конкурентоспроможності МСП, зменшення бар'єрів у внутрішньому ринку	МСП (усі галузі), торгівля, послуги, виробництво	Висока – простота доступу	Гранти, консультації, політична підтримка
Horizon Europe	Фінансування досліджень та інновацій, співпраця бізнесу та науки	Технології, ІТ, біотех, енергетика, медицина, сталий транспорт	Дуже висока – престиж і масштаб	Гранти, партнерства, конкурси проектів
Digital Europe Programme	Підтримка цифровізації бізнесу, розвиток ІІТ, кібербезпеки	ІТ, стартапи, цифрові рішення в освіті, охороні здоров'я, адміністрації	Висока – орієнтація на тренди	Гранти, інфраструктурна підтримка, хаби
InvestEU	Інвестиції в сталі інфраструктурні проєкти, інновації, розвиток МСП	Інфраструктура, енергетика, охорона здоров'я, МСП	Середня – потрібен доступ до фінансів	Фінансові інструменти: кредити, гарантії
EU4Business	Підтримка МСП, доступ до фінансів, розвиток експортного потенціалу	Аграрний бізнес, переробка, креативні індустрії	Висока – зрозумілі механізми	Гранти, консультації, кредитні програми
Erasmus for Young Entrepreneurs	Обмін досвідом з європейськими підприємцями	Стартапи, креативні індустрії, консалтинг	Висока – ефект нетворкінгу	Стажування, наставництво, стипендії
COSME (в SMP)	Спрощення виходу МСП на зовнішні ринки, цифрова трансформація	МСП у будь-яких секторах	Висока – добрий досвід реалізації	Гранти, платформи, міжнародні заходи
Green Deal / LIFE Programme	Екологізація бізнесу, підтримка кліматичних інновацій	Зелені технології, енергоефективність, екобудівництво, циркулярна економіка	Висока – амбітні цілі ЄС	Гранти, пілотні проєкти, експертна підтримка

Примітки: *якість підтримки* базується на оцінках доступності, масштабів, зручності участі, прозорості та впливу, *тип підтримки* охоплює не лише фінансові ресурси, а й менторство, навчання, доступ до мереж, нетворкінг.

Джерело: узагальнено авторами

ЗДОБУТКИ ЕКОНОМІКИ: ПЕРСПЕКТИВИ ТА ІННОВАЦІЇ

Програма EU4Business – одна з найпрактичніших для українських МСП – надає підтримку в доступі до фінансів, експорті, цифровізації, з особливою увагою до аграрного сектору, креативних індустрій і переробки. Для розвитку підприємницьких навичок і обміну досвідом працює Erasmus for Young Entrepreneurs, який забезпечує міжнародні стажування та наставництво для молодих підприємців. Окремо відзначимо Green Deal та LIFE Programme, що просувають екологічні інновації, енергоефективність і розвиток циркулярної економіки, пропонуючи фінансування пілотних проєктів і експертну підтримку.

Всі вказані інструменти мають високий рівень доступності, чітко визначені цілі та галузеві пріоритети, що дає змогу бізнесу ефективно планувати участь у європейських програмах. Таким чином, підтримка від ЄС не лише сприяє зростанню підприємств, але й інтегрує український бізнес у ширший європейський інноваційний простір.

Загалом проведений огляд програм та інструментів свідчить про те, що сучасні інтеграційні процеси між Україною та ЄС відкривають широкі можливості для вітчизняного бізнесу у сферах фінансування, цифровізації, інновацій, експорту та регіонального розвитку. Проте повноцінна реалізація цих можливостей потребує ефективного інституційного забезпечення, яке охоплює як органи державної влади, так і недержавні структури, міжнародні програми, фінансові організації та партнерські мережі. В табл. 3 показано рівень використання українським бізнесом можливостей ЄС, з оцінками, прикладами та основними бар'єрами.

Інституційне забезпечення у цьому контексті передбачає наявність організованої системи органів, установ та інструментів, що створюють організаційно-правові, фінансові, освітні та консультативні умови для залучення бізнесу до програм та ініціатив ЄС. Це включає діяльність центральних органів виконавчої влади, таких як Міністерство економіки

ЗДОБУТКИ ЕКОНОМІКИ: ПЕРСПЕКТИВИ ТА ІННОВАЦІЇ

України, Міністерство цифрової трансформації, Міністерство освіти і науки, а також галузових агенцій та інститутів розвитку. Важливу роль відіграють також фінансові установи (зокрема Укресімбанк), банківські консорціуми, бізнес-асоціації, регіональні торгово-промислові палати, муніципалітети та місцеві органи самоврядування.

Таблиця 3

Рівень використання українським бізнесом можливостей ЄС

Інструмент ЄС / Програма	Рівень використання українцями	Приклади участі українських бізнесів / проєктів	Основні бар'єри / виклики
Single Market Programme (SMP)	Низький – середній	Участь деяких бізнес-асоціацій, консультативних структур	Недостатня обізнаність, обмежений доступ до внутрішнього ринку ЄС
Horizon Europe	Середній	Українські стартапи, університети та інноваційні кластери, що виграли проєкти	Складність подачі, конкуренція, потреба у міжнародних партнерах
Digital Europe Programme	Низький	Пілотні ініціативи, участь ІТ-компаній через цифрові хаби	Відсутність прямих представництв, складність процедур
InvestEU	Низький	Поки що обмежене представлення українських підприємств	Переважно для країн-членів ЄС, потреба в партнерстві з фінінституціями
EU4Business	Високий	Широке впровадження грантів, тренінгів, підтримка від GIZ, EBRD	Обмежена кількість грантів, нестабільне середовище для інвестицій
Erasmus for Young Entrepreneurs	Середній	Участь молодих українських підприємців у програмах обміну	Обмежене фінансування, складність логістики
COSME (в SMP)	Низький	Мінімальна участь через платформу Enterprise Europe Network	Складнощі з виходом на ринки ЄС, мовний бар'єр
Green Deal / LIFE Programme	Низький	Екологічні ініціативи за участі громадських організацій, деяких бізнесів	Висока конкуренція, обмежений досвід написання проєктів

Джерело: узагальнено авторами

Найбільш активно бізнесом використовується EU4Business завдяки присутності в Україні. Потенціал участі в Horizon Europe, Digital Europe та

ЗДОБУТКИ ЕКОНОМІКИ: ПЕРСПЕКТИВИ ТА ІННОВАЦІЇ

Green Deal залишається високим, але потрібна професійна підтримка в аплікаціях. Програми SMP, COSME та InvestEU майже не використовуються безпосередньо українським бізнесом, але можливі через партнерські проекти з ЄС. У межах інституційного середовища формується доступ до таких інструментів ЄС, як Horizon Europe, Digital Europe, EU4Business, InvestEU, Single Market Programme, Interreg тощо. Кожна з цих програм передбачає відповідний набір умов і процедур, що вимагає наявності спеціалізованих компетенцій для їх освоєння. Саме тому інституційне забезпечення має включати не лише регуляторну й інформаційну підтримку, але й механізми навчання, менторства, юридичного супроводу, підготовки проєктних заявок та пошуку партнерів у країнах ЄС.

Наявна система інституційної підтримки участі у подібних ініціативах в Україні, попри певні позитивні зрушення, все ще характеризується фрагментарністю, обмеженою координацією між ключовими структурами та нестачею сталої кадрової й фінансової бази на регіональному рівні. Це призводить до низького рівня охоплення МСП та недостатнього залучення бізнесу до доступних програм підтримки. Особливо актуальним є питання формування мережі постійно діючих регіональних центрів підтримки євроінтеграції бізнесу, що функціонуватимуть на принципах відкритості, професійності та партнерства з відповідними європейськими структурами.

Табл. 4 висвітлює основні європейські інструменти підтримки бізнесу та деталізує бар'єри для участі українських підприємців, потенційні переваги залучення до програм, рекомендовані дії для подолання викликів і ключових відповідальних суб'єктів. Зокрема, такі програми як Single Market Programme та COSME стикаються з проблемою низької поінформованості МСП, однак відкривають широкі можливості для виходу на ринки ЄС і кластерну співпрацю, що вимагає активізації національних порталів підтримки, бізнес-місій та гайдлайнів.

Таблиця 4

Рекомендації для інтенсифікації участі українського бізнесу у програмах ЄС

Інструмент / Програма ЄС	Бар'єри для українського бізнесу	Потенціал (можливі переваги)	Рекомендовані дії	Відповідальні суб'єкти
Single Market Programme	Брак інформації, низький рівень підготовки заявок	Розширення доступу до ринків ЄС, розвиток МСП	Створення національного порталу підтримки МСП, тренінги	Мінекономіки, торгово-промислові палати, Дія.Бізнес
Horizon Europe	Висока конкуренція, складна бюрократія, нестача партнерств	Фінансування інноваційних проєктів, наукова співпраця	Проведення навчань із підготовки грантових заявок, розвиток стартап-інкубаторів	МОН, наукові установи, бізнес-асоціації
Digital Europe	Відсутність цифрових хабів, слабка цифровізація	Розвиток ІТ, цифрова трансформація бізнесу	Створення цифрових інноваційних хабів, акселераційні програми	Мінцифри, ІТ-кластери, університети
InvestEU	Ускладнений доступ до фінансових інструментів	Гарантії та залучення інвестицій в бізнес	Роз'яснення процедур доступу, створення офісу фінансових консультантів	Мінфін, банки розвитку, Укрексімбанк
COSME (частина SMP)	Мала поінформованість, відсутність мережевої участі	Співпраця малого бізнесу в ЄС, доступ до кластерів	Створення українських бізнес-мереж з партнерами ЄС, участь у бізнес-місіях	Офіс з просування експорту, регіональні ТПП
EU4Business	Локалізована підтримка, недостатня синхронізація з нацполітиками	Прямі гранти, консультації, підтримка експорту	Інтеграція з державною програмою розвитку МСП, промоція кейсів	ЄБРР, GIZ, Мінекономіки
Interreg Europe	Недостатній досвід участі органів місцевого самоврядування та бізнесу	Розвиток транскордонних проєктів, розвиток регіонів	Проведення тренінгів для муніципалітетів, платформи для співпраці з прикордонними регіонами	Мінрегіон, АМУ, місцеві ради, бізнес-об'єднання

Джерело: узагальнено авторами

ЗДОБУТКИ ЕКОНОМІКИ: ПЕРСПЕКТИВИ ТА ІННОВАЦІЇ

Horizon Europe, хоч і надзвичайно приваблива завдяки фінансуванню інновацій, має високий поріг входу через конкуренцію й складність процедур – для ефективної участі потрібні тренінги з підготовки заявок і розвиток партнерських мереж. Програма Digital Europe має великий потенціал для цифрової трансформації бізнесу, але потребує створення хабів і акселераційних програм за участі IT-кластерів. InvestEU забезпечує інструменти фінансування, однак бар'єром є складність процедур — рекомендується створення українських офісів фінансових консультантів. EU4Business та Interreg Europe є цінними для локального розвитку та транскордонної співпраці, але потребують кращої інтеграції з державною політикою й посилення інституційної спроможності громад. Таким чином, ефективна участь українського бізнесу в програмах ЄС вимагає комплексного інституційного супроводу, системної популяризації успішних кейсів та розвитку партнерських платформ.

Таким чином, ефективне інституційне забезпечення участі українського бізнесу в ініціативах ЄС має спиратися на: (1) узгоджену політику державних органів; (2) інституційно оформлені механізми підтримки на місцевому та регіональному рівнях; (3) участь громадських і бізнес-об'єднань; (4) активну кооперацію з європейськими партнерами; (5) системну професіоналізацію кадрів, залучених до реалізації євроінтеграційних інструментів у бізнес-середовищі. Такий підхід сприятиме не лише підвищенню рівня використання наявних можливостей, але й посиленню конкурентоспроможності українського бізнесу в умовах поглибленої інтеграції до економічного простору ЄС.

European Enterprise Network (EEN) є важливим інструментом, який підтримує малий і середній бізнес (МСП) у Європі, допомагаючи йому розвиватися, шукати нові ринки та отримувати доступ до інновацій, технологій та фінансування. Інструментарій EEN включає широкий спектр

ЗДОБУТКИ ЕКОНОМІКИ: ПЕРСПЕКТИВИ ТА ІННОВАЦІЇ

послуг, які призначені для допомоги різним цільовим групам на різних етапах розвитку (табл. 5).

Таблиця 5

Цільові користувачі European Enterprise Network (EEN)

Цільова група	Можливості
Малі та середні підприємства (МСП)	<ul style="list-style-type: none">- доступ до міжнародних ринків та партнерств.- пошук нових бізнес-партнерів та можливостей для співпраці.- консультації з інновацій, трансферу технологій, фінансування та маркетингу.- участь у програмі фінансування через гранти, кредити, інвестиції.- тренінги для розвитку бізнес-компетенцій та підприємницьких навичок.
Інноваційні стартапи	<ul style="list-style-type: none">- пошук інвесторів та фінансування для інноваційних проектів.- платформа для співпраці з іншими стартапами та великими підприємствами.- підтримка в питаннях сертифікацій і стандартів.- доступ до технологічних та інноваційних ресурсів.
Наукові та дослідницькі установи	<ul style="list-style-type: none">- співпраця з підприємствами для трансферу технологій.- участь у міжнародних дослідницьких проектах.- пошук фінансування для наукових досліджень і технологій.- участь у навчальних програмах для підвищення кваліфікації та обміну знаннями.
Міжнародні організації та асоціації	<ul style="list-style-type: none">- можливість інтеграції у міжнародні бізнес-мережі та пошук нових партнерів.- організація зустрічей та форумів для розвитку міжнародної співпраці.- розширення можливостей для співпраці в межах європейських програм.
Технопарки та бізнес-інкубатори	<ul style="list-style-type: none">- підтримка інноваційних підприємств у процесах трансферу технологій і розвитку.- організація навчальних програм для підприємств.- співпраця з іншими інституціями для розширення мережі контактів і партнерств.
Торгово-промислові палати та місцеві органи влади	<ul style="list-style-type: none">- підтримка місцевих підприємств у доступі до міжнародних можливостей.- координація з національними і європейськими програмами для розвитку МСП.- сприяння в організації навчальних заходів для підприємств.

Джерело: узагальнено авторами

Однією з основних складових є консультування з питань інновацій, трансферу технологій, доступу до фінансування, а також допомога в сертифікаціях та стандартах. Також підприємствам надається доступ до

ЗДОБУТКИ ЕКОНОМІКИ: ПЕРСПЕКТИВИ ТА ІННОВАЦІЇ

платформи для пошуку партнерів для співпраці, де можна знайти можливості для бізнесу, технологій та інновацій. Програма також підтримує підприємців у пошуку фінансування через гранти, кредити та інвестиції, особливо для інноваційних проектів.

Важливу роль у функціонуванні EEN відіграє навчання, яке забезпечується через семінари та вебінари, орієнтовані на розвиток підприємницьких компетенцій. Всі ці інструменти мають на меті допомогти МСП адаптуватися до змінюваного бізнес-середовища та знайти оптимальні стратегії для успіху на міжнародних ринках.

Табл. 6 показує основні елементи інструментарію EEN та відповідні інституції, що забезпечують їх ефективне використання.

Таблиця 6

Інституційний супровід інструментарію EEN

Елементи інструментарію EEN	Інституційний супровід
Консультаційні послуги	Міністерства економіки, наукові агентства, державні органи підтримки підприємництва
Платформа для пошуку партнерів	Регіональні торгово-промислові палати, бізнес-інкубатори та акселератори
Міжнародні партнерства та можливості	Національні агентства, організації, що відповідають за міжнародні проекти
Фінансові можливості	Банки, інвестиційні фонди, державні установи, які підтримують фінансування МСП
Навчальні програми та вебінари	Академічні установи, технопарки, інкубатори та акселератори

Джерело: узагальнено авторами

Інституційний супровід є ключовим для ефективного використання інструментів EEN. Він включає співпрацю з різними національними та регіональними інституціями, що забезпечують підтримку підприємствам у доступі до ресурсів мережі. Це можуть бути державні органи, які відповідають за підтримку бізнесу, регіональні торгово-промислові палати, технопарки, інкубатори та акселератори, а також академічні установи, які займаються

ЗДОБУТКИ ЕКОНОМІКИ: ПЕРСПЕКТИВИ ТА ІННОВАЦІЇ

трансфером технологій та науковими дослідженнями.

Таким чином, EEN є важливим інструментом для підприємств, який активно використовує підтримку різних інституцій на всіх етапах розвитку бізнесу, від початкових стадій до масштабування на міжнародних ринках.

Висновки. У період 2022–2025 років підтримка мікро-, малого та середнього бізнесу в Україні з боку ЄС та окремих його держав-членів стала важливим елементом солідарності у відповідь на актуальні виклики. Представлені програми (EU4Business, Horizon Europe, Digital Europe, Single Market Programme, InvestEU, Erasmus for Young Entrepreneurs, COSME, ініціативи в рамках Європейського зеленого курсу та програми LIFE) демонструють цілісну, багаторівневу підтримку, орієнтовану як на збереження підприємницької активності в умовах війни, так і на стратегічне відновлення та розвиток української економіки у післявоєнний період.

Особливістю зазначених програм є їх міжсекторальна спрямованість, що охоплює як традиційні форми підтримки (гранти, мікрофінансування, консалтингові послуги), так і сучасні інструменти (акселератори, цифрові платформи, навчальні програми, програми мобільності та обміни). Окремий акцент робиться на сприянні інноваційності, діджиталізації, екологічній модернізації та розширенні доступу українських компаній до єдиного європейського ринку. Важливим є також те, що багато з проєктів мають регіональну або цільову специфіку, спрямовану на підтримку підприємців з постраждалих територій, внутрішньо переміщених осіб, жінок-підприємниць та молоді. Це дозволяє більш точно реагувати на реальні потреби бізнесу та сприяти соціальній згуртованості.

Проведений аналіз показує, що ефективна імплементація таких ініціатив є можливою завдяки партнерству між інституціями ЄС, урядом України, фінансовими установами, бізнес-асоціаціями, освітніми закладами та громадськими організаціями. Програми, як правило, мають чітко визначену

ЗДОБУТКИ ЕКОНОМІКИ: ПЕРСПЕКТИВИ ТА ІННОВАЦІЇ

логіку впровадження, систему моніторингу результатів та компоненти, спрямовані на посилення спроможності отримувачів допомоги.

У той же час, попри позитивну динаміку, зберігається низка викликів. Серед них – недостатня поінформованість частини підприємців про доступні програми, складність процедур подання заявок, обмеженість ресурсів для найменших бізнесів, а також потреба в тривалому супроводі на шляху інтернаціоналізації. Крім того, необхідно продовжувати розвиток національних та регіональних інституцій підтримки МСП, які здатні стати містком між українськими підприємцями та європейськими можливостями.

Загалом, досвід підтримки українського бізнесу в умовах війни з боку ЄС можна розглядати як модель створення нових політик сприяння підприємництву в кризових умовах. Йдеться не лише про подолання наслідків руйнувань, а й про формування нової якості української економіки – стійкої, інноваційної, екологічно орієнтованої та конкурентоспроможної в просторі ЄС. У цьому контексті особливо важливо забезпечити безперервність такої підтримки в наступні роки та інтегрувати її у стратегічне планування післявоєнного відновлення України.

Список використаних джерел

1. Мельник М. І., Мединська Т. В. Механізми підтримки і стимулювання розвитку підприємницького сектору України в умовах війни. Академічні візії. 2024. № 36. URL: <https://www.academy-vision.org/index.php/av/article/view/1396>
2. Зеліско Н., Маркович Н. Культурні особливості ведення бізнесу в країнах Європи, Bulletin of Lviv National Environmental University. Series AIC Economics. 2024. № 31. С. 164-169.
3. Розвиток бізнесу в контексті європейської інтеграції: глобальні виклики, стратегічні пріоритети, реалії та перспективи: матеріали Міжнар. наук.- практ. конф., 07 червня 2024 р. / Держ. біотехнологічний ун-т. Харків,

2024. 453 с.

4. Інституціональна модель інноваційної економіки: колективна монографія / за ред. В. І. Ляшенка, О. В. Прокопенко, В. А. Омеляненка. НАН України, Ін-т економіки пром-сті. Київ, 2019. 327 с.

5. Omelyanenko V. National strategic innovation security policy making (theoretical review). Tallinn: Teadmus, 2020. 300 p.

6. Territory of innovations: best practices for sustainable development at the local level. Part 1: digest of analytical stage of international scientific and educational project. Collective Monograph. Sc. ed. V. Omelianenko, O. Prokopenko, T. Tirto. Tallinn: Teadmus, 2022. 227 p.

7. Prokopenko O., Omelyanenko V. Intellectualization of the phased assessment and use of the potential for internationalizing the activity of clusters of cultural and creative industries of the Baltic Sea Regions. TEM Journal. 2020. № 9(3). pp. 1068-1075. <https://doi.org/10.18421/TEM93-31>

8. В Україні для допомоги бізнесу працюють 15 проєктів ЄС майже на €100 мільйонів. Укрінформ. 01.03.2024. URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-economy/3834600-v-ukraini-dla-dopomogi-biznesu-pracuut-15-proektiv-es-majze-na-100-miljoniv.html>

9. Разом вистоїмо. ЄС посилює підтримку МСП України у відповідь на війну та задля відбудови. EU4Ukraine. 12.12.2023. URL: <https://eu4ukraine.eu/media-ua/publications-ua/support-for-smes-of-ukraine-ua.html>

10. 1 мільйон євро: ЄС і Німеччина нададуть 100 грантів по 10 тисяч євро українським підприємствам. Міністерство економіки України, опубліковано. 16.01.2024. URL: <https://www.kmu.gov.ua/news/1-milion-ievro-ies-i-nimechchyna-nadadut-100-hrantiv-po-10-tysiach-ievro-ukrainskym-pidpriemstvam>

11. ЄС і Німеччина нададуть українським малим підприємствам 50

ЗДОБУТКИ ЕКОНОМІКИ: ПЕРСПЕКТИВИ ТА ІННОВАЦІЇ

грантів кожен до 10 000 євро. Представництво Європейського Союзу в Україні. 10.08.2023. URL: https://www.eeas.europa.eu/delegations/ukraine/ес-і-німеччина-нададуть-українським-малим-підприємствам-50-грантів-кожен-до-10-000-євро_uk

12. Українські компанії зможуть отримати гранти до 25 тисяч євро від EU4Business. Проект ЄС Association4U. 03.08.2023. URL: <https://eu-ua.kmu.gov.ua/news/ukrayinski-kompaniyi-zmozhut-otrymaty-granty-do-25-tysyach-yevro-vid-eu4business/>

13. Мінекономіки: Український бізнес отримає підтримку від Європейської Комісії на 7,5 млн євро в рамках Програми ЄС «Єдиний ринок». Міністерство економіки України, опубліковано. 14. 04.2023. URL: <https://www.kmu.gov.ua/news/minekonomiky-ukrainskyi-biznes-otrymaie-pidtrymku-vid-ievropeiskoi-komisii-na-75-mln-ievro-v-ramkakh-prohramy-ies-iedynyi-rynok>

14. Фінансова підтримка ЄС України. EU Directorate-General for Communication. URL: https://commission.europa.eu/topics/eu-solidarity-ukraine/eu-assistance-ukraine/eu-financial-support-ukraine_uk

15. Європейський Союз посилює підтримку малого бізнесу України. березень 2025. URL: <https://eu4ukraine.eu/opportunities-ua/calls-for-proposals-ua/eu-launches-a-call-for-proposals.html>

16. Оборонна співпраця та відновлення інфраструктури: Україна і Франція підписали чотири документи. АрміяInform. 8.06.2024. URL: <https://armyinform.com.ua/2024/06/08/oboronna-spivpraczya-ta-vidnovlennya-infrastruktury-ukrayina-i-francziya-pidpysaly-chotyry-dokumenty/>